

Om kyrkomusike(r)ns identitet

Hur förhåller sig musikerns roll och identitet till kyrkans kallelse och uppdrag och vad ligger egentligen bakom musikens hemvist i våra kyrkor? Över dessa frågor reflekterar här Johannes Landgren ur ett personligt perspektiv.

”Där uppe ska jag sitta”. När jag var mellan 3 och 4 år gammal, redan då impregnerad av kyrkliga miljöer, fick jag en brusande och livsavgörande upplevelse. Familjen flyttade relativt ofta, som fallet ibland är i präst- och predikantkretsar (min far var präst). Jag föddes i Arjeplog men hamnade snart i Råneå. Där, i Råneå kyrka, drabbades jag av musiken från orgelläktaren. Jag la handen i min mammas hand, tittade på henne och sa ”Däruppe ska jag sitta”.

Kanske var det den upplevelsen som på något vis var inkörsporten till ett liv med musik. Musiken var ständigt närvarande i hemmet och den uppmuntran mina föräldrar gav mig när det gällde att spela piano, och så småningom orgel, underlättade valet när det var dags att välja väg (vägen hade uppenbarligen redan valt åt mig).

Ofta slås man av vilka olika upplevelser och ”tillfälligheter” som blir avgörande för livsvalet, såväl avseende yrkesbana, som när det gäller vänner, livskamrat, boplatz etc. Det finns lika många upplevelser som det finns människor och vägen in till den plats där man får blomma kan se väldigt olika ut.

Man slås ständigt av livets gåtfullhet och den rikedom som finns i de olika vägval och omständigheter som har format oss alla till de personer som vi är. Vem är jag som kyrkomusiker och vad har format mig till den jag är? De faktorer som lockar unga människor att välja en kyrkomusikalisk bana ser säkerligen helt olika ut. Upplevelsen av orgelbrus, umgänget med fantastisk körsång, andliga och existentiella upplevelser, kyrkorummets väldighet, nära kontakt med goda förebilder etc.

För någon kan det vara just kärleken till musiken och stora musikaliska upplevelser som är inkörsporten till att arbeta i kyrkan. För andra kan det vara stora, omvälvande andliga upplevelser. För andra åter kan det handla om en gradvis och relativt odramatisk insikt om att det är här, i kyrkan, som just jag behövs. Exemplet är många och det är centralt att bejaka de olika vägar som leder in i yrket för att kunna förstå rollens komplexitet och utmaningar.

Vare sig det är det ena eller andra som har öppnat dörren till att välja den kyrkomusikaliska banan så hand-

närlig integritet och att definiera en roll/funktion i relation till andra människor har följt mig genom livet. För mig har mötet med olika genreperspektiv varit viktigt och mötet med olika sorters musik har varit helt avgörande. För mig har det också blivit allt viktigare att fokusera på sammanhanget och förutsättningarna samt att fokusera på frågan om ”med eller vilka” man är satt att verka.

Att ”optimera” det konstnärliga är en del av vår kallelse som Guds medskapare. Att göra detta är också att arbeta med och inte mot de förutsättningar som finns. Man får helt

” Musiken blir då ett verktyg för att stiga in i något som är större än oss själva – både på ett konstnärligt och ett existentiellt plan.”

lar det i förlängningen om att definiera sig i relation till en fantastisk uppgift där jag som musiker är satt till att gestalta något som är större än mig själv.

Konstnärlig integritet och den tjänande funktionen

Att jag som kyrkomusiker betraktar kyrkomusiken som konst och mig själv som konstnär kan uppfattas som en smula pretentiöst. De konstnärliga anspråken och deras relation till kyrkomusikeryrkets tjänande roll utifrån ett församlingsperspektiv, kan ibland ställas emot varandra. Frågan om en eventuell motsättning mellan konst-

enkt arbeta med den kör man har – inte med den kör man önskar att man hade. Man får arbeta med de instrument man har och inte med de instrument man önskar att man hade. Att optimera musikaliskt utifrån de förutsättningar man har är för mig äkta konstnärlig kvalitet och utgör också nyckeln till förhållningssätt i spänningsfältet mellan konstnärlig vision och att definiera en roll.

Samtidigt är det naturligtvis så att i strävan framåt är inget konstant. Man arbetar oförtrutet vidare med att förbättra de förutsättningar som råder, rekryterar nytt, äskar medel till instrument etc. Men just i och med

att musiken är en temporal konststart och bara finns när den klingar är det i nuet och i samspelet med de lokala förutsättningarna som de konstnärliga upplevelserna infinner sig. Det gäller att greppa detta och bejaka musikens föränderliga identitet. På så vis kan musiken få glänta till något av en gudomlig verklighet. Musiken blir då ett verktyg för att stiga in i något som är större än oss själva – både på ett konstnärligt och ett existentiellt plan.

Då blir musikens tjänande funktion och kyrkomusikerns tjänande roll inget som förminskar utan tvärtom förmerar såväl det konstnärliga som det allmänmänniska värdet. Den tjänande funktionen sätts in i ett existentiellt sammanhang där konstnärlig identitet och vördnad för det gudomliga samverkar i en mångfacetterad, gestaltande uppgift!

Uppgiften/rollen/yrket och den inre kampen

Varför behövs det kyrkomusiker? Det enkla svaret är kanske att det behövs musik vid kyrkliga förrättningar och gudstjänster; begravnings, dop, bröllop, veckomässor, högmässor osv. Men vad finns egentligen bakom musikens roll och identitet i relation till kyrkans kallelse och uppdrag och vad ligger egentligen bakom musikens hemvist i våra kyrkor?

Musiken är till sin identitet en temporal konststart. Som artefakt finns den egentligen bara när den klingar (även om det musikhistoriskt skulle kunna argumenteras för att noterna på papperet under kortare tidsperioder är själva konstverket och inte enbart en representation av detsamma – men det är en annan fråga). Genom sin identitet som klingande artefakt ställer sig musiken under tidens villkor och manifesterar en form av klingande arkitektur, bunden av det obeständiga.

Musiken har genom sin identitet funnits med i hela kyrkans historia, varit bärare av budskapet, bönerna, texterna, lovsången och trons alla uttryck. Det är svårt att tänka sig en kyrka där musiken helt har eliminerats som uttryck. Musikens identitet

och kyrkans identitet är intimt förknippade med varandra. Det är detta som i grunden utgör själva drivkraften bakom behovet av kyrkomusiker som leder och tjänar församlingen/kyrkan genom att gestalta en gudomlig verklighet och att sätta oss i kontakt med den – ibland ordlöst och ibland som bärare av ord.

Studiernas utmaningar

När man har fångats av stora musikaliska upplevelser infinner sig naturligtvis en stark vilja av att tillägna sig hantverket för att kunna gestalta och förmedla musiken. För det krävs utbildning där konstnärlig utveckling och hantverksmässiga färdigheter går hand i hand och utgör varandras

att kunna hantera detta behöver jag också ställa mig frågan: Vad är egentligen konstnärlig kvalitet? Är det en absolut och konstant faktor eller är det rent av så att den inte kan mätas? Och om den kan mätas – vilken är då själva måttstocken?

”Vad jobbar du med egentligen?”

Arbetet som kyrkomusiker kan gestaltas på en rad olika sätt. Som körledare vill man naturligtvis arbeta i riktning fram mot en klingande gestaltning. Det kan handla om att planera repertoar, öva in stämmor, ackompanjera, dirigera mm. Men utanför de rent musikaliska utmaningarna kräver också en rad andra utma-

”Kan jag behålla ett konstnärligt fokus och ändå jobba med ett ”avnämaranpassat” perspektiv?”

förutsättningar. Mitt i allt detta, mitt i den otroliga fascinationen och hängivelsen inför musiken, smyger det sig också in frågeställningar kring yrkesrollen. Är jag rätt rustad för den? Kan jag få vara musiker med fanan i topp utifrån de reella förutsättningar och begränsningar som blir min verklighet i den framtida yrkesrollen? Kan jag behålla ett konstnärligt fokus och ändå jobba med ett ”avnämaranpassat” perspektiv? Hur kan jag definiera en roll och samtidigt behålla min konstnärliga drivkraft och identitet?

Hur tar studierna hand om min konstnärliga drivkraft samtidigt som de förbereder för den verklighet jag ska arbeta i och de behov som möter mig där? Rustas jag för detta? Hur? Rustas jag så att jag får de rätta verktygen för att kunna arbeta som kyrkomusiker – med musik i Kyrkan och allt som det innebär? Vem är jag mitt i allt detta, som kyrkoarbetare, som musiker och som konstnär? För

ningar sitt fokus. Det kan handla om att rent logistiskt planera repetitioner, se till att man har körsångare på plats, boka in någon körresa, söka pengar, vara själasörjare och terapeut, ta hand om alla, se alla och se till att alla sångarna får blomma tillsammans; både mänskligt och musikaliskt. Det är fråga om stora utmaningar men också fantastiska uppgifter.

Det händer då och då att inte alla förstår det arbete som ligger bakom att det överhuvudtaget finns en kör med levande individer som sjunger tillsammans, att musiken klingar, att logistiken fungerar och att allt faller på plats. Jag minns särskilt en ung barnkörsångare som kom fram till min fru, som är kyrkomusiker och har roddat 6 olika körer samtidigt. Efter ett slitigt körläger, när allt till slut hade fallit på plats och den avslutande musikgudstjänsten var genomförd sa den unga körsångaren: ”Vad jobbar du med egentligen?” Naturligtvis ing-

et illa ment, men en smula belysande. När allt fungerar tänker man inte på allt det som ledde fram till att det blev bra – massor med stimuleran-

krav och förväntningar bakom) samt solistisk repertoar (som ofta är liturgiskt betingad).

Att konstnärligt utövande förut-

arrangör och dessutom pedagog. Allt detta hänger ihop och befruktas varannat. I olika sammanhang och för olika sorters kyrkomusiker skiftar betoningen mellan dessa olika delar. Utmaningarna är många men när det fungerar är belöningen desto större.

Eftersom kyrkomusikerarbetet skiljer sig så oerhört mycket från arbetsplats till arbetsplats och eftersom förutsättningarna är så olika, är det svårt att placera in musikern i en mall. En del musiker fungerar bäst om de får styra sitt arbete praktiskt taget på egen hand – med stöd från arbetsledning men med respekt för yrkets särart, medan andra med fördel arbetar mycket i lag med samplanering och samarbete in i minsta detalj.

Här är det centralt att det finns en ömsesidig respekt för varandras professioner inom arbetslaget samtidigt som det krävs insikter om målbilden med församlingens arbete, vision och riktning. Det är en svår balansgång men alldeles nödvändig att hantera. Utgångspunkten är att uppmuntra varandra, med våra olika färdigheter och personliga olikheter, för att hela verksamheten ska få blomma i all sin prakt!

JOHANNES LANDGREN

Professor i orgel, t f rektor vid Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

” Utgångspunkten är att uppmuntra varandra, med våra olika färdigheter och personliga olikheter, för att hela verksamheten ska få blomma i all sin prakt!”

de arbete. Ytterligare en utmaning i körarbetet är just det faktum att ens eget arbete är andras fritid. Att hitta en gemensam nivå och att få alla att prioritera repetitioner och uppsjungningar är en stor utmaning.

Som organist (och även pianist/cembalist/keyboardspelare i olika sammanhang) finns det också en rad utmaningar. Under utbildningen räcker inte tiden till för att ens hinna med att spela rakt igenom allt det liturgiska material som man förutsätts behärska (mässmusik och psalmer). Dessutom tillkommer all förrättningsrepertoar (med oerhört olika

sätter hantverkskunnande blir extra tydligt inför alla dessa arbetsuppgifter. Om man inte har det med sig kan mängden förrättningar, med tillhörande krav att ”leverera musik på löpande band”, bli till en övermäktig börda. Här krävs klokhet och vishet och omgivningens stöd – inte minst när det gäller möjligheten att vidmakthålla och utveckla detta hantverkskunnande. I detta avseende är en kyrkomusiker aldrig ”färdigutbildad”.

En kyrkomusiker kan ha väldigt olika sidor i sin musikerroll: att vara interpret, improvisatör, kompositör,

KONSERT TILL FÖRMÅN FÖR GÖTEBORGS KYRKLIGA STADSMISSION

Sveriges Kyrkosångsförbund är tillsammans med Sveriges Körförbund medarrangör när körprojektet ChorusNight bjuder in körsångare att medverka i en välgörenhetskonsert för Stadsmissionen. Kören sjunger tillsammans med orkester och artister i Eriksbergshallen i Göteborg. Huvuddirigent är David Maiwald från Operan i Oslo.

Repetitioner kommer att äga rum i Göteborg, Stockholm, Umeå och Oslo. I repertoaren ingår

bland annat O Fortuna av Carl Orff, Adiemus av Karl Jenkins och Votre Toast av Georges Bizet. Vissa av noterna samt övningsfiler ingår i deltagaravgiften.

Repetitioner kommer under vår och försommar att äga rum i Umeå, Stockholm, Göteborg, Oslo, Lund och Kristianstad.

För mer info se: www.chorusnight.com/